

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АКЦІОНЕРНОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗАЛІЗОРУДНИХ ПІДПРИЄМСТВ

КАПШУЛА Сергій¹, ГАЖУР Максим², ЖУРАВСЬКИЙ Андрій³, БЄЛІКОВ Микита⁴

¹Криворізький національний університет

<https://orcid.org/0000-0001-9075-2561>

e-mail: sergkapitula@gmail.com

²Криворізький національний університет

e-mail: despitedeath666@gmail.com

³Криворізький національний університет

e-mail: andrejzuravskij53@gmail.com

⁴Криворізький національний університет

e-mail: belikovnikita99@gmail.com

У статті досліджено складні особливості процесу становлення та розвитку акціонерних товариств на прикладі вітчизняних залізрудних підприємств.

Метою статті є вивчення процесу становлення та аналіз етапів розвитку провідного вітчизняного залізрудного підприємства ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «Інгулецький ГЗК»).

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні аспекти розвитку приватного акціонерного товариства «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат».

Системний аналіз і синтез, горизонтальний і вертикальний аналізи, аналіз фінансових коефіцієнтів, прийоми порівняння, групування, деталізації, графічний метод.

Розглянуто економічний зміст коштів акціонерного товариства та джерел їх формування; визначено правове регулювання його становлення; надано характеристику фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Інгулецький ГЗК»; проведено аналіз фінансового стану ПрАТ «Інгулецький ГЗК»; здійснено аналіз використання коштів та проведено оцінку їх впливу на рівень прибутковості діяльності ПрАТ «Інгулецький ГЗК»; розглянуто шляхи підвищення ефективності управління використання коштів ПрАТ «Інгулецький ГЗК».

Поширення в практичній діяльності підприємств залізрудної видобувної сфери для їх ефективного розвитку, посилення інноваційних процесів, отримані результати можуть використовуватись для управління акціонерними товариствами.

Ключові слова: акціонерне товариство; залізрудне підприємство; аналіз фінансового стану; рівень прибутковості; ефективність управління активами; фінансово-економічна діяльність.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2023-9-18>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Активізація діяльності суб'єктів господарювання в різних галузях економіки викликає потребу вибору найбільш оптимальної форми господарювання. В умовах діяльності залізрудних підприємств, що в певній мірі мають ряд відповідних особливостей та аспектів функціонування, найбільш оптимальною формою господарювання є акціонерне товариство. Як відомо, акціонерне товариство – це корпорація, засновницький фонд якої поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості та несе відповідальність за зобов'язаннями лише активами корпорації. Особливості форми акціонерного товариства відображаються в основних фінансових відносинах, що виникають при створенні, діяльності, реорганізації або ліквідації акціонерного товариства. Правова основа діяльності акціонерних товариств в Україні була розпочата ще в 1991 році. Вирішальним моментом стало прийняття Закону «Про акціонерні товариства» в 2008 році, який водночас створив багато труднощів для діяльності підприємств. Сучасні тенденції розвитку характеризуються зменшенням кількості акціонерних товариств, численними реорганізаціями, переважанням приватних організаційних форм, зниженням активності на ринку цінних паперів. З 1 січня 2023 року набув чинності оновлений Закон «Про акціонерні товариства». Його метою є приведення національного законодавства у відповідність із законодавством Євросоюзу у сфері корпоративного управління.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що у сучасному стані української економіки права власності відіграють не останню, а навіть одну з фундаментальних ролей у стабілізації економічного становища країни. Функціональні особливості корпорації досліджували зарубіжні вчені С. Брю, В. Бончаров, І. Брей, Р. Мертон, Ф. Мишкін, Дж. Функ, Е. Брігем, Дж. Літнер, а також українські вчені, такі як І. Балабанов, І. Бланк, В. Бочаров, В. Галанов, М. Гридочина,

Р. Славук. Однак, з урахуванням впровадження нових законодавчих норм щодо функціонування акціонерних товариств, дане питання потребує подальшого ґрунтовного вивчення та дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета написання статті полягає у визначенні теоретичного значення діяльності акціонерного товариства в умовах функціонування залізородних підприємств, проведенні аналізу використання коштів та розробки шляхів підвищення ефективності його діяльності з урахуванням сучасних економічних особливостей.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У період переходу до ринкової економіки Україна надала важливу роль акціонерним товариствам, які дозволяють підприємцям і багатьом громадянам брати участь в інвестиційному процесі та сприяють перерозподілу капіталу в економіці країни. На рис. 1 наведено етапи створення акціонерного товариства з урахуванням змін в законодавстві, а на рис. 2 - Відмінності між публічними та приватними акціонерними товариствами.

Об'єктом дослідження виступає приватне акціонерне товариство «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», яке виробляє залізородний концентрат та є видобувником товарної залізної руди. Метою даного підприємства є забезпечення споживачів в Україні та за кордоном залізородним концентратом. Протягом 2018-2020 років на ПрАТ «ІнГЗК» збільшилась собівартість реалізованої продукції, але зменшився прибуток від операційної діяльності, чистий прибуток, дебіторська та кредиторська заборгованість. Основний фактор зменшення доходу від реалізації продукції в 2020 році – спад ціни, але компенсація відбувається за рахунок підвищення обсягів реалізації. ПрАТ «ІнГЗК» забезпечене власними оборотними коштами. Зростає коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, зменшується частка довгострокових зобов'язань.

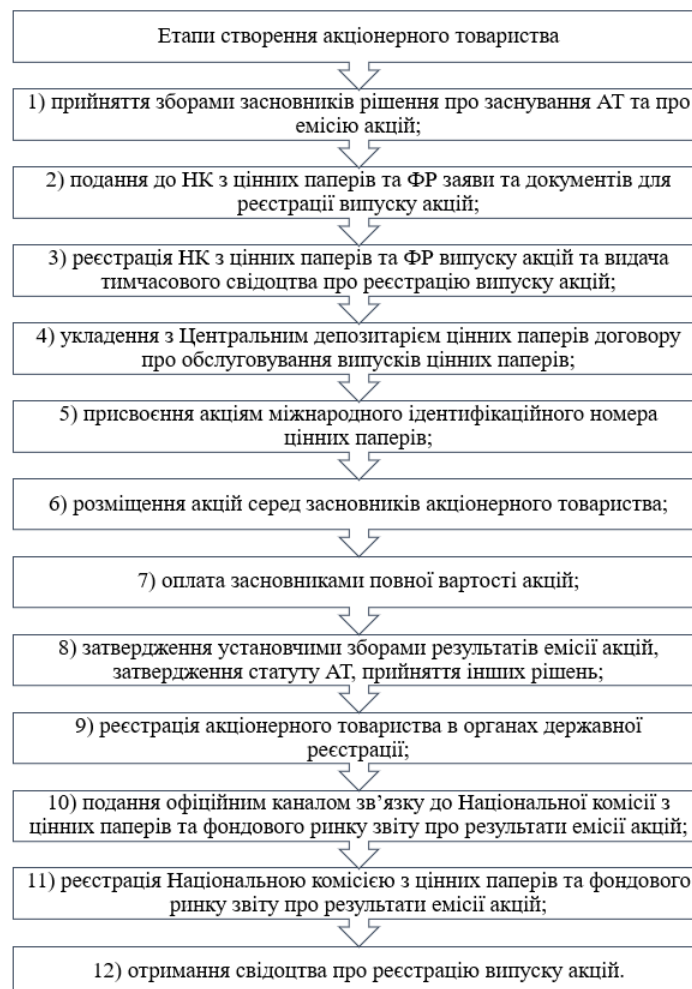

Рис. 1. Етапи створення акціонерного товариства з урахуванням змін в законодавстві

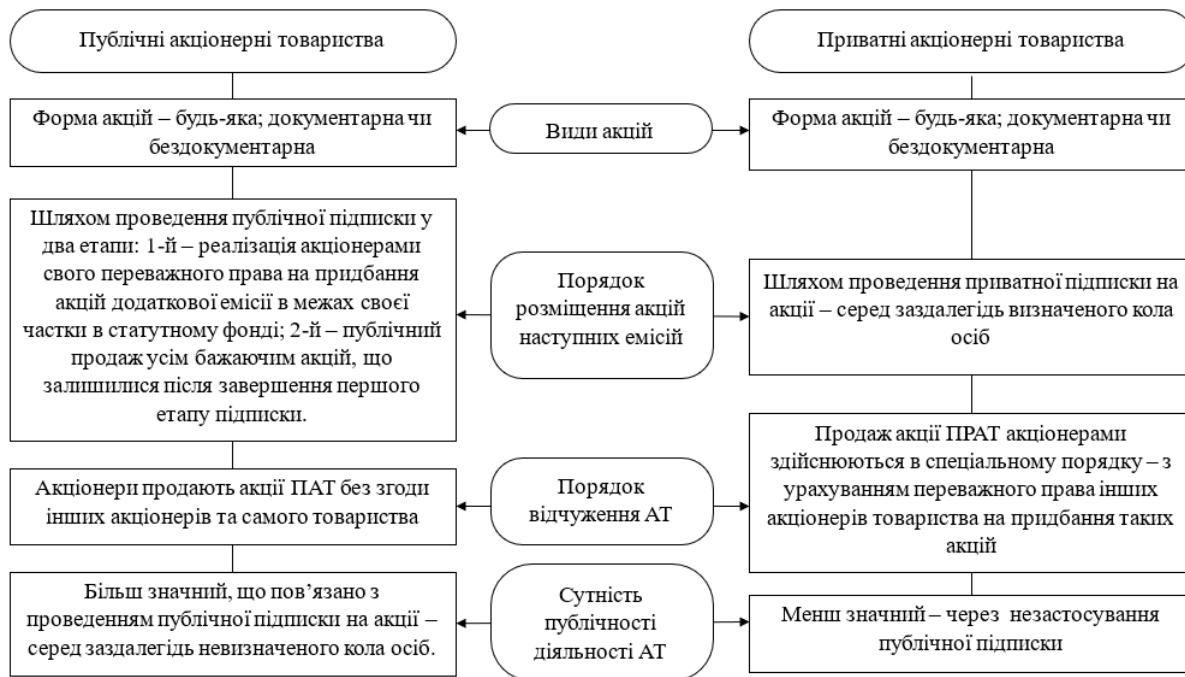

Рис. 2. Відмінності між публічними та приватними акціонерними товариствами

Протягом 2018-2020 років на ПрАТ «ІнГЗК» власний капітал майже не змінюється, що свідчить про стабільність ступеня фінансової незалежності підприємства від зовнішніх кредиторів. При цьому позиковий капітал повільно зменшується. Фінансова залежність ПРАТ «ІнГЗК» від зовнішніх інвесторів не стає більш стійкою. На кінець 2020 року завдяки збільшенню плеча фінансового важеля ризик вкладення капіталу в дане підприємство значно збільшився. Але все ж можна відзначити фінансову надійність підприємства і відсутність сумнівів до нього з боку банків та населення. Коефіцієнти оборотності активів, запасів, готової продукції, власного капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованості мають позитивні зміни. Коефіцієнти поточної, швидкої, абсолютної ліквідності мають незмінні значення, що свідчить про гарантії платоспроможності. Пріоритетна мета управління ПРАТ «ІнГЗК» - зміцнення фінансового стану підприємства, укріплення його власних можливостей утворення капіталу.

Таблиця 1

Дані про джерела капіталу за 2018–2020 роки

Джерело капіталу	Показник, тис.грн.			Структура засобів,%		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2018р.	2019р.	2020р.
Власний капітал	17110717	19859925	15113534	31%	37%	30%
Позиковий капітал	38189838	34469124	35780718	69%	63%	70%
Всього	55300555	54329049	50894252	100%	100%	100%

Оцінка ступеня фінансової стійкості та фінансового ризику підприємства показала, що спостерігається тенденція до спадання та зникнення фінансової незалежності, збільшується частка позикового капіталу в загальній сумі капіталу, 61% активів сформовано за рахунок позикових ресурсів короткострокового характеру. Коефіцієнт стійкості фінансування показує, яку частину активів балансу сформовано за рахунок стійких джерел, не збігається з величиною коефіцієнта фінансової незалежності, але дуже наближена до неї. Можна зробити висновок, що підприємство бере довгострокові кредити та позики і вони складають велику частку. На кінець 2020 року основний капітал сформований на 70% за рахунок власних коштів підприємства і на 30% – за рахунок довгострокових кредитів банку, у 2018-2019 рр. відповідно було 86% та 14%. Сума власного капіталу, яка використовується в обігу в 2020 році зменшується. Показники ділової активності показують позитивну динамку. Пріоритетна мета управління ПрАТ «ІнГЗК» - зміцнення фінансового стану підприємства, укріплення його власних можливостей утворення капіталу.

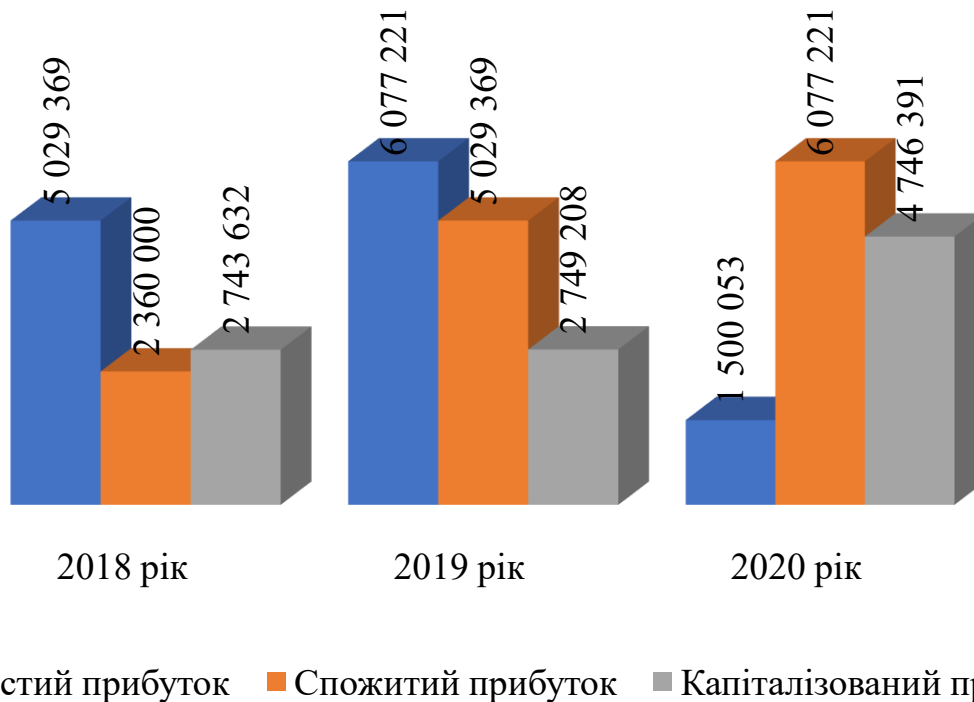

Рис. 3. Динаміка прибутку ПрАТ «ІнГЗК»

Таблиця 2

Дані для розрахунку операційного левериджу за 2018–2020 рр.

№	Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	Брутто-прибуток	8 683 695	9 370 720	5 005 631
2	Виручка	18 706 815	20 100 019	19 165 910
Розрахунки			2018-2019	2019-2020
Темпи приросту брутто-прибутку, % (п.1г.4/п.1г.3*100%-100%)			8%	-47%
Темпи приросту виручки, % (п.2г.4/п.2г.3*100%-100%)			7%	-5%
Коефіцієнт операційного левериджу (п.3/п.4)			1,06	10,02

Таблиця 3

Розрахунок запасу фінансової стійкості

№	Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1.	Виручка	18 706 815	20 100 019	19 165 910
2.	Маржинальний (валовий) прибуток	8 406 586	8 506 606	7 559 380
3.	Частка маржинального прибутку у виручці(п.2/п.1)	0,45	0,42	0,39
4.	Постійні витрати	6 056 975	6 979 583	6 979 583
5.	Критична сума виручки (п.4/п.3)	13478326	16491859	17695904
6.	Запас фінансової стійкості, % ((п.1-п.5)/п.1*100%)	28%	18%	8%

Таблиця 4

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «ІнГЗК»

№	Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	Загальний коефіцієнт покриття (платоспроможність)	1,14	1,18	1,15
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,11	1,15	1,12
3	Коефіцієнт незалежної (забезпеченої) ліквідності	0,01	0,02	0,03
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0004	0,0021	0,0215
5	Частка оборотних активів в загальній сумі активів	0,74	0,69	0,69
6	Частка виробничих запасів в оборотних активах	0,0109	0,0127	0,0125

Враховуючи численні проблеми функціонування організаційно-правової форми акціонерних товариств, пропонуємо ряд удосконалень, які сприятимуть підвищенню ефективності їх існування в Україні та підвищать їх привабливість як форми підприємницької діяльності. Основні області змін, які слід розглянути:

- 1) забезпечення захисту прав акціонерів шляхом законодавчої реформи;
- 2) сприяння діяльності публічних акціонерних товариств;
- 3) підвищити рівень розвитку фондового ринку;
- 4) підвищення рівня якості менеджерів;
- 5) забезпечення чесної конкуренції;
- 6) покращити інвестиційний клімат в Україні;
- 7) забезпечити прозорість та відкритість підприємницької діяльності;
- 9) посилення державного нагляду та регулювання діяльності акціонерних товариств;
- 10) стимулювання політики емісій. Оскільки акціонерні товариства відіграють важливу роль

в економіці кожної держави, застосування вищевказаних змін дозволить вийти на новий рівень розвитку акціонерних товариств, що вплине на фінансове та бізнес-середовище України.

Процес оптимізації конфігурації капіталу за критерієм максимізації рівня прибутковості власного капіталу показав, що найвищий рівень рентабельності власного капіталу 8,5% досягається при коефіцієнті фінансового левериджу 1,66. При цьому позиковий капітал складає 25076718 тис. грн. Але зважаючи на те, що в реальності позикового капіталу 35780718 тис. грн, що на 10704000 тис. грн. менше, а рентабельність власного капіталу лише 27%, зробимо висновок: значні зміни в рівень рентабельності власного капіталу вносить наявність Та величина чистого прибутку. Чистий прибуток має бути 1607610 тис. грн., при цьому рентабельність сукупних активів буде становить 4%. Також впливає на підвищення рентабельності власного капіталу ставка відсотка за кредит. При її зменшенні рентабельність власного капіталу збільшується. Припустимо, що власний капітал залишається стабільним 15113534 тис. грн., а позиковий капітал будемо збільшувати на 300 млн. грн. При зростанні позикового капіталу ступінь фінансового левериджу змінюється від 2,37 до значення 2,74 при сумі позикового капіталу 41480718 тис. грн., що на 5700000 тис. грн. більше того, що має підприємство на кінець звітного періоду. Отже, пропонуємо залучати дешевші зовнішні ресурси та споживати їх більш ефективно.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, проаналізувавши проблемні аспекти становлення та розвитку акціонерної форми господарювання залізорудних підприємств можна зауважити, що останні зміни відповідного законодавства суттєво змінили правила їх функціонування, які необхідно враховувати при плануванні подальшої діяльності. В цілому ж, правова форма організації суб'єктів господарювання як акціонерне товариство для залізорудних підприємств є на сьогоднішній день оптимальною та найбільш ефективною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України // редакція від 31.03.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Цивільний кодекс України // редакція від 22.05.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Закон України «Про акціонерні товариства» // редакція від 01.01.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
4. Закон України «Про господарські товариства» // редакція від 31.03.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>
5. Герасимова С. В. Роль акціонерних товариств у формуванні інвестиційної привабливості країни в умовах глобалізації // Економіка та держава. – 2016. – № 9. – С. 22 – 24.
6. Грідчіна М. В. Управління фінансами акціонерних товариств : навч. посібн. / М. В. Грідчіна. – К. : А.С.К., 2015. – 384 с.
7. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного/. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2020. – 528 с.
8. Економіка та організація діяльності об'єднань, підприємств: Навчальний посібник. / Чепурна Л. М., Беляєва С. С., Плахотнікова М. В. та ін. Під заг. ред. Л. М. Чепури – К.: ВД «Професіонал», 2015. – 272 с.
9. Кудин С. І. Акціонерна власність в умовах ринкової трансформації економіки України / Кудин С. І. – авт. дис. – Львів, 2018. – 21 с.

REFERENCES:

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy // redaktsiia vid 31.03.2023 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy // redaktsiia vid 22.05.2023 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Zakon Ukrainy «Pro aktsionerni tovarystva» // redaktsiia vid 01.01.2023 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
4. Zakon Ukrainy «Pro hospodarski tovarystva» // redaktsiia vid 31.03.2023 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>
5. Herasymova S. V. Rol aktsionernykh tovarystv u formuvanni investytsiinoi pryvablyvosti krainy v umovakh hlobalizatsii // Ekonomika ta derzhava. – 2016. – № 9. – S. 22 – 24.
6. Hridchina M. V. Upravlinnia finansamy aktsionernykh tovarystv : navch. posibn. / M. V. Hridchina. – K. : A.S.K., 2015. – 384 s.
7. Ekonomika pidpriemstva: Pidruchnyk / Za zah. red. S. F. Pokropyvnoho/. – Vyd. 2-he, pererob. ta dop. – K.: KNEU, 2020. – 528 s.
8. Ekonomika ta orhanizatsiia diialnosti obiednan, pidpriemstv: Navchalnyi posibnyk. / Chepurna L. M., Bieliaieva S. S., Plakhotnikova M. V. ta in. Pid zah. red. L. M. Chepury – K.: VD «Profesional», 2015. – 272 s.
9. Kudyn S. I. Aktsionerna vlasnist v umovakh rynkovoï transformatsii ekonomiky Ukrainy / Kudyn S. I. – avt. dys. – Lviv, 2018. – 21 s.

**PROBLEM ASPECTS OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE SHAREHOLDER
FORM OF MANAGEMENT OF IRON ORE ENTERPRISES**

KAPITULA Serhiy, GAZHUR Maksym, ZHURAVSKY Andriy, BELIKOV Mykyta
Kryvyi Rih National University

The article examines the complex features of the process of formation and development of joint-stock companies on the example of domestic iron ore enterprises.

The purpose of the article is to study the process of formation and analysis of the stages of development of the leading domestic iron ore enterprise PJSC Ingulets Mining and Processing Plant (PJSC Ingulets GZK).

The subject of the study is the theoretical, methodical and practical aspects of the development of the private joint-stock company "Ingulets Mining and Processing Plant".

System analysis and synthesis, horizontal and vertical analysis, analysis of financial ratios, methods of comparison, grouping, detailing, graphic method.

The economic content of the funds of the joint-stock company and the sources of their formation are considered; the legal regulation of its formation is defined; a description of the financial and economic activity of PJSC "Inguletskyi GZK" is provided; an analysis of the financial condition of PJSC "Inguletskyi GZK" was carried out; an analysis of the use of funds was carried out and an assessment of their impact on the level of profitability of PJSC "Inguletskii GZK" was carried out; Ways to improve the efficiency of managing the use of funds of PJSC "Inguletskii GZK" were considered.

Spreading in the practical activities of iron ore mining enterprises for their effective development, strengthening of innovative processes, the obtained results can be used for the management of joint stock companies.

Keywords: joint stock company; iron ore enterprise; analysis of the financial situation; profitability level; efficiency of asset management; financial and economic activity.